

Finalita - problém / Kauzalita - problém

Od konce středověku a počátku nové doby se stalo jakousi nepominutelnou podmínkou vědeckosti principiálně zavržovat každý sebemenší náznak teleologické interpretace přírodních procesů. Byla původně jedna z hlavních součástí zavržení aristotelismu (spíše než Aristotela samého). Aristotelés rozlišoval hned čtyři druhy příčin, z nichž ovšem dvě už dávno přestaly být chápány jako „příčiny“, což samo o sobě ukazuje, jak vlastně někdy zůstávají jen slova, zatímco jejich významy se značně změnil. Pochopit, co se stalo, když se pod slovem „příčina“ začalo redukcionistické chápat jen tzv. causa efficiens a když byla radikálně popřena jakákoli causa finalis, předpokládá na jedné straně důkladnou historickou průpravu, ale na druhé straně také - a ve skutečnosti především - principiální systematickou analýzu. Dnes vypadá situace tak, že otázka, zda jsou procesy a změny v přírodě pouze výsledkem působení „účinných příčin“ nebo zda se buď na veškerém nebo alespoň na části vesmírného dění podílejí také „příčiny finální“, nemůže být řešena jinak než axiomaticky, tj. podstatě vírou čili stanovením výchozích principů. To však platí jen do té míry, dokud je tato otázka formulována zcela abstraktně, aniž by byly v obou směrech analyticky sledovány i běžně nevyslovené předpoklady a aniž by byly dosti do hloubky i do dálky vysledovány i nejzávažnější důsledky jednoho nebo druhého konceptu.

(Písek, 070119-1.)